

ŞİDDET ALGISI VE ŞİDDETİN KAVRAMSAL BOYUTU

İbrahim Halil Çetres*

Özet: Sokağa çıkıp herhangi bir vatandaşa mikrofon uzattığınızda ve onun şiddetle ilgili fikrini sorduğunuzda, kesinlikle şiddete karşı olduğunu, şiddet uygulamanın insanlık dışı bir eylem olduğunu dile getirecektir. Peki, neredeyse bütün insanların karşı olduğu bu durum nasıl oluyor da yine bu insanlarla hayat buluyor. Bu sorunun cevabını tüm metin boyunca aracağız. Çünkü bilimsel olarak bir durumu anlamak ve bu durumu değiştirmek için öncelikle durumun ortaya çıkış nedeninin araştırılması ve daha sonra bu nedenlerin üzerine gidilmesi gerekir. Bundan dolayı, “şiddet” kavramının neye tekabül ettiğini metin boyunca inceleyeceğiz.

Şiddetin kavramsal boyutunu araştırırken onu hem tarihsel boyutuyla hem de günümüzde görünümüne geldiği şekliyle ele alıp, “şiddet” kavramının içeriğinin nasıl doldurulduğunu birlikte göreceğiz.

Anahtar Sözcükler: Kavram Olarak Şiddet, Şiddet Algısı, Tarih Boyunca Şiddet, İktidar.

---

* Mardin Atuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Araştırma Görevlisi.

ŞİDDET ALGISI VE ŞİDDETİN KAVRAMSAL BOYUTU

Şiddetin genel bir tanımıyla işe koyulalım. Daha sonra bu tanımın öğelerini sırasıyla açmılayarak devam edeceğiz.

Şiddet sahip olunan güç veya kuvvetin, yaralanma ve kayıpla sonlanan veya sonlanma ihtimali yüksek bir biçimde bir insana, kendine bir gruba veya bir topluma karşı tehdit yoluyla yada bizzat uygulanmasıdır.¹

Bu tanımda bir kişinin, başka biri üzerinde olabileceği gibi kendi üzerinde veya başka bir grup üzerinde zorla bazı değişiklikleri uygulama isteği ve bu yöndeki eylemlerinin şiddetin içeriğini belirlediğini görüyoruz. Tanımdaki en dikkate şayan öğeler, güç-kuvvet yani iktidara sahip olmak ve bunu tamamen kendi çıkarları için çeşitli yollarla kullanmaya çalışmaktır. Biz de aşağıda özellikle şiddet-iktidar ilişkisi üzerinde durarak şiddetin kavramsal boyutunu iktidar kavramı üzerinden açıklayacağız.

Şiddet sadece birinin birine yada birilerine karşı takındığı bir tutum değildir. Dolayısıyla sadece mahkemeler nezdinde değerlendirilecek bir konu değildir. Şiddet gerek iki kişinin kendi arasında gerek toplumların kendi içlerinde gerekse de uluslararası boyutta ilişkileri olumsuz yönde etkileyen daha doğru bir ifadeyle iletişimin önünü tıkayan bir süreci başlatır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın 2 Kasım'da yayımladığı ve Türkiye'nin 92. sırada yer aldığı (2011 İnsani Gelişme Raporu, s.126) bu yılki İnsani Gelişme Raporu, İnsani gelişme düzeyinin Orta Asya ve Avrupa'da yükseldiğini ancak her üç kişiden birinin hala toplum dışına itildiğini göstermektedir. Toplumdan dışlanmaya çalışılan bu insanların büyük bir kısmının kadınlar olması da ayrı bir problemdir.² Ancak biz şiddetin genel tanım ve durumu üzerinde durarak onun kavramsal boyutuyla ilgileneceğiz.

Şiddetin zamansal bir başlangıç noktasını belirlemek zor olsa da günümüzde, şiddet araçlarının teknik gelişimiyle şiddeti günlük hayatımızda görülme oranının arttığını söylemek kolaydır. Anlaşmazlıklarla karşılaştığımızda peşimizi bırakmayan şiddetin ve onun kendisini gösterme araçlarının yani silahların bu kadar yaygın olduğu modern zamanda kişileri düşünmeye, konuşmaya ve dolayısıyla herhangi bir biçimde iletişim kurmaya yönlendirmenin zorluğu kendisini dayatıyor. Şiddet ister tek taraflı ister iki taraflı bir savaş olarak ele alınsın tarafları yıkıma sürükleyen bir sürecin başlangıcını oluşturur. Bu bağlamda, Eşitle sağlıklı iletişim kuramayan bir insanın "eş" olmayı ne kadar başardığı her zaman sorgulanacaktır.

---

¹ Kadına Yönelik Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü, Cenevre, İsviçre, 5-7 Şubat, 1996. (Aktaran: Nüket Duru- Ayşe Akın, Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri ve Sonuçları s.1)

² Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için, Birleşmiş Milletler Daimi Koordinatörü olan Shahid Najam'ın 14 Kasım 2011'de Zaman gazetesinde yayımlanan yazısına ayrıca 15-17 Kasım 2011 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen toplantının yayınlarına bakılabilir.

Şiddetin Kaynağı: Şiddet-İktidar İlişkisi

"Şiddet, iktidarın en göze batan dışavurumundan daha fazla bir şey değildir" ³ diyen Hannah Arendt, "Tüm siyaset, iktidar mücadelesinden ibarettir; iktidarın nihai biçimi ise şiddettir" ⁴ diyen Wright Mills ve devleti "İnsanın insan üzerinde meşru, yani meşru olduğu iddia edilen şiddet araçları yoluyla egemenlik kurması" ⁵ olarak tanımlayan Max Weber bizi şiddetin iktidarla ilişkisini sorgulamaya sürüklemektedirler.

İktidar denilince çoğumuzun aklına siyasetle ilintili olarak yönetim ilişkileri gelir. Ancak iktidar, insanların diğer insanlar üzerinde ve ayrıca doğa üzerinde kurmaya çalıştıkları egemenlik anlamında kullanılmaktadır.

Şiddetin kaynağı, "öteki" üzerinde egemenlik kurma isteği ve ona karşı iktidarı ele geçirme arzusudur. Şiddetin kendisi ise bir sonuçtur. Yani belirli koşulların oluşması durumunda ortaya çıkan bir olgu. Bu noktada öteki, aile içinde, kişinin eşi olabileceği gibi, Müslüman bir ailenin nezdinde, kendi aile bütünlüklerini ya da inançlarını değiştirmeye çalışan biri ya da birileri de olabilir. Gözden kaçırılan en önemli nokta ise kişilerin birbirilerini artık insan olarak görmeyi bir yana bırakıp onlara çeşitli sıfatlar yükleyerek onları öyle itham etmeleridir. Örneğin bir asker hiçbir zaman bir insanı öldürmez, o bir "düşman"ı öldürmüştür ve zafer madalyasını hak etmiştir. Hele "özgür" bir Amerikan askeri asla bir insanın canına kast etmez, o, özgürlüğün tüm dünyaya yayılmasını istemeyen Iraklı bir "asi"yi veya Vietnamlı bir çete liderini öldürür ve şeref madalyasını onurlu bir biçimde taşır. Bu durumu arkadaşlarına anlatmaktan da ayrı bir haz alır. Eğitim seviyesi düşük erkekse: "geçenlerde bizim karı benimle konuşacak oldu, iki tane indirdim ağzına, sustu oturdu yerine, karı karılığını bilecek, değil mi arkadaşlar?" diyerek de çevresindekilere hava atar. Verdiğimiz tüm örneklerde ortak olan şey, kişilerin karşılarındakileri birer insan olarak görmeyi bir kenara bırakıp onların, bir düşman, bir çete lideri veya bir karı olduklarını vurgulamalarıdır.

İnsanlar belirli bir toplumun parçaları olarak her zaman "öteki" ile bir iletişim kurma sürecine dahil olurlar. Bu süreç ilk olarak anne karnında, anneye iletişim kurma çabasıyla başlar. Daha sonra etrafında olup biteni anlamaya, anlamlandırmaya çalışan kişi, her aşamada tanımaya çalıştığı nesneyle bir ilişki kurmak zorundadır. Bu noktada iletişimin başlamasının ilk koşulunun ilişki kurma olduğunu görürüz. İletişim kurulacak bir nesne, üzerine konuşacak bir konu, ortak bir paydanın olmadığı yerde iletişim de olmaz. Yani kısaca "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak açıklayabileceğimiz"⁶ iletişim insanın hem kendisi hem diğer insanlar hem de doğayla kurduğu ilişkinin olağan bir sonucudur. Şiddetse bu ilişkiyi sakatlar ve iletişim kurma olanağını ortadan kaldırır.

³ Şiddet Üzerine, Hannah Arendt, s.47.

⁴ C. Wright Mills, (Aktaran, Arendt, Şiddet Üzerine, s.48).

⁵ The Power Elite, Max Weber, New York , 1956, s.171.

⁶ İletişim Çatışmaları ve Empati, Üstün Dökmen, s. 19.

Şiddetsiz Bir Dünya: Şiddet-Eğitim İlişkisi

Kişilerin ne birbirleriyle ne insan dışı öğelerle kurduğu bir ilişki şiddeti içermelidir. Çünkü şiddet, iletişimin önünü tıkamaktadır. Şiddeti engellemenin en kesin yolu insanların düşünsel olarak şiddete yönelmesini durdurmaktır. Yani insanların herhangi bir sorunla karşılaştıklarında şiddet araçlarına değil de akla-düşünmeye ve konuşmaya yönlendirmelerini sağlamak gerekir. Bu yönlendirme ise ancak eğitimle mümkündür. Bu düşüncemize istatistikî verilere dayanarak şöyle bir karşı çıkış yönlendirilebilir: şiddet sadece okuma-yazma oranı düşük ülkelerde, ailelerde değil aynı zamanda bu oranın çok yüksek olduğu ülkelerde, ailelerde de görülebilmektedir, dolayısıyla eğitim almış insanların da şiddete yöneldiklerini, şiddete maruz kaldıklarını görmekteyiz ve bu durum da bizim önermemizle çelişmektedir. Öyleyse eğitimden neyi kastettiğimizi açıklamak zorunda kalıyoruz.

Eğitim, insanın insanlaşması dolayısıyla kendisini tanıması yolunda attığı adımların tümünü kapsar. Eğitimin bir okul çatısı altında olmasının zorunluluğu yoktur. Eğer teknolojik olarak bütün imkanların seferber edildiği bir eğitim kurumunda öğrencilere, her insana, karşısındaki bir "insan" olduğu için saygı göstermesi gerektiği öğretilmiyorsa da atomu nasıl parçalayacağı ezberletiliyorsa orada tam anlamıyla bir eğitim gerçekleştiğini söyleyemeyiz. Nitekim böyle bir eğitim sisteminin yetiştirdiği insanın, kitle imha silahları yaparak çeşitli ırklardan insanların öldürülmesini normal karşılaması kaçınılmaz olur. Böyle bir örnekte savaşan ve silahları kullanan taraf hiç bir zaman bir insan öldürdüğünü kabul etmez, öldürülen kişi Mozambikli bir "zenci" yada herhangi bir ırktan ya da dinden biridir.

Sonuç

İnsanlar arasında kurulacak her türlü ilişki, ister ev arkadaşlığı ister hayat arkadaşlığı ister iş ortaklığı ister dünya vatandaşlığı olsun her türlü birlikte yaşama kaygısı öteki üzerinde egemenlik kurma düşüncesinden soyutlanmalıdır. Bu türden bir soyutlama olmadığı sürece, birlikte yaşam düşüncesi zedelenecektir. Bu duruma ise kişi düzeyinde, ancak doğru bir eğitimle varılabilir.

Görüyoruz ki, sözün, konuşmanın olmadığı yerde iletişim kurma imkanı ortadan kalkıyor ve küçük ya da büyük ölçekli bir savaş durumuyla karşılaşılıyor. Yazımızı Hannah Arendt'in Şiddet Üzerine adlı kitabından bir alıntıyla sonlandıralım: "... iktidarı elinde tutup da ellerinden kaymakta olduğunu hisseden herkes, kaybettiklerinin yerine şiddeti koymanın cazibesine direnmekte zorlanmışlardır."⁷

---

⁷ Şiddet Üzerine, Hannah Arendt, s.104.

KAYNAKÇA

Arendt, Hannah, Şiddet Üzerine, (Çeviren: Bülent Peker), 4. Baskı, İletişim Yayınları, 2009, İstanbul.

Dünya Sağlık Örgütü, Violence Against Women, WHO Consultation, Geneva, 5-7 February, 1996.

Dökmen, Üstün, İletişim Çatışmaları ve Empati, 23. Baskı, Sistem Yayıncılık, 2003, İstanbul.

Human Development Report 2011, (Erişim Tarihi: 04.11.2011)
http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2011_EN_Complete.pdf

Najam, Shahid, İnsani Gelişmenin Lokomotifi: Kadın Katılımı, Zaman Gazetesi-Yorum Bölümü, 14 Kasım 2011, İstanbul.

Nüket Subaşı ve Ayşe Akın, Kadın Yönelik Şiddet: Nedenleri ve Sonuçları, (Erişim Tarihi: 13.11.2011)

http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf

Weber, Max, The Power Elite, New York, 1956.